

แนวคิดในการแสดงของงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ในปี พ.ศ. 2530 – 2560¹

The Concept of Thai Contemporary Dance in 1987 – 2017

ชুমพล ชะนะมา² และวิชชุตา วุฒาทิตย์³

Choomphon Chanama⁴ and Vijjuta Vutatid⁵

(Received: 31 January 2020; Revised: 30 June 2020; Accepted: 8 July 2020)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาแนวคิดในการแสดงของงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ในปี พ.ศ. 2530 – 2560 ผลการวิจัยพบว่า งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย มีลักษณะแนวคิดของการแสดงดังนี้ 1) แนวคิดการสร้างสรรคงานจากบทวรรณกรรมเดิมในรูปแบบใหม่ 2) แนวคิดในการนำวัฒนธรรมที่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ และก่อให้เกิดสิ่งใหม่จากวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่มีอยู่ 3) แนวคิดเชิงสัญลักษณ์ 4) แนวคิดการเต้นเฉพาะพื้นที่ 5) แนวคิดในการแสดงที่สะท้อนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในโลก 6) แนวคิดการแสดงดั้งเดิมของอาเซียนผ่านมุมมองของศิลปะร่วมสมัย 7) แนวคิดการแสดงลีลานาฏยศิลป์แบบธรรมชาติ 8) แนวคิดการแสดงลีลาแบบการเต้นสด 9) แนวคิดการให้ความสำคัญและความใส่ใจกับชุมชน 10) แนวคิดการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ในลักษณะที่เรียกว่า “ไม่ระบุเพศ” 11) แนวคิดการสร้างสรรคการแสดงที่อาศัยองค์ความรู้ที่หลากหลายมากกว่าองค์ความรู้เดียว 12) แนวคิดการสร้างสรรคงานด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ผลของการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดที่เกิดขึ้นในการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดเทคนิคการเต้นของนาฏยศิลป์ร่วมสมัย และนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ แนวคิดทางปรัชญา และบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

คำสำคัญ: การสร้างสรรคงานนาฏยศิลป์ นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย นาฏยศิลป์

Abstract

The study aims to identify concepts for the performances of Thai contemporary Dance in 1987 - 2017. The research showed that concepts of contemporary Thai Dance work since 1987 are as follows: 1) the concept of creation of works from the original literature in a new format; 2) the concept of applying

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “ยุคทองของนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย”

² นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ อาจารย์ ดร. คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ Ph.D. Student in Department of Thai Theater Dance, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

⁵ Dr., Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

various cultures to apply and create new works from existing traditional cultures; 3) the concept of symbols; 4) the concept of area-specific dance; 5) the concept of performances that reflect world problems; 6) the concept of original ASEAN performance through contemporary art perspective; 7) the concept of natural dance performance; 8) the concept of prompted live performance style; 9) the concept of giving importance and attention to the community; 10) the concept of designing rhythmic dance in a way that does not identify the sex; 11) the concept of creating performances based on multiple sources rather than a single source of knowledge; and 12) the concept of creating moral- and ethical-based performances. The research results reveal that the contemporary Thai dance performances are influenced through the concepts. The contemporary dance and the post-modern dance techniques contain philosophical concepts and social-cultural contexts within an exotic style.

Keywords: Thai Dance creation, Thai contemporary Dance, Dance

บทนำ

นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย (Thai Contemporary Dance) ตามแนวทางในการดำเนินการวิจัยคือ ศิลปะการพ้อนรำที่ปรากฏในสมัยปัจจุบัน ที่นำเอกลักษณ์ความเป็นไทย โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นแบบราชสำนักหรือพื้นเมืองมาผสมผสานกับการใช้เทคนิคหรือแนวคิดในการนำเสนอแบบนาฏยศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance) และนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ (Post Modern Dance) อาจจะต่างยุคต่างสมัย แต่เมื่อนำมาร่วมแสดงในคราวเดียวกัน เกิดการสร้างสรรค์ท่วงท่า ลีลา เข้ากับสภาวะปัจจุบัน อีกทั้งยังแสดงเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของศิลปิน โดยมีหัวใจสำคัญของการแสดง คือ การนำเสนอแนวคิด ที่ต้องการจะสื่อไปถึงผู้ชม ด้วยเทคนิคและรูปแบบที่ไม่ใช่นาฏยศิลป์ไทย นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่ได้รับอิทธิพลแนวคิดมาจากวัฒนธรรมการแสดงของชาติตะวันตกในประเทศไทย เกิดขึ้นเมื่อใดไม่มีข้อมูล แต่ปรากฏชัดเจนหลังจากที่มีการสอนบัลเลต์ในประเทศไทย เมื่อ ปี พ.ศ. 2490 โดยศิลปินชาวต่างชาติ (สิริธร ศรีชลาคม, 2543, หน้า 14) หลังจากนั้นศิลปะการเต้นแบบตะวันตกประเภทอื่น ๆ ได้เข้ามาสู่ประเทศไทย ทั้งจากการเข้ามาของศิลปินชาวต่างชาติที่เข้ามาสอนในสถาบันการศึกษา และศิลปินชาวไทยที่ได้ไปศึกษาการเต้นแบบตะวันตกในต่างประเทศ ได้แก่ ท่านผู้หญิงวราพร ปราโมช ณ อยุธยา หม่อมหลวงสุจิตรา วิศิษฎ์กุล พรพิมล กันทาธรรม กาญจนา ชลวิจารณ์ นราพงษ์ จรัสศรี บัญชา สุวรรณานนท์ และสุธีศักดิ์ ภักดีเทวา เป็นต้น ซึ่งในเวลาต่อมา นราพงษ์ จรัสศรี ได้บรรจุเป็นอาจารย์ประจำภาควิชานาฏยศิลป์ สาขาวิชานาฏยศิลป์ตะวันตก คนแรกของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำแนวคิด และเทคนิคการเต้นแบบนาฏยศิลป์ร่วมสมัย เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนการสอนให้แก่บัณฑิตเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 2561)

แนวคิดของงานนาฏยศิลป์ร่วมสมัย มีองค์ประกอบหลักอยู่ 2 ประการคล้ายกับหลักการออกแบบงานศิลปะคือ รูปแบบ (Form) และ มโนภาพ (Concept) (กำจร สุนทรพงษ์ศรี, 2559, หน้า 223) แนวคิดของ

งานนาฏยศิลป์ คือทฤษฎี ดังนั้นแนวคิดที่จะทำให้เกิดสาระในงานนาฏยศิลป์ ก็คือการสร้างงานแสดงด้วยทฤษฎี การสร้างงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย จึงมีทฤษฎีในการสร้างสรรค์งานเช่นกัน ซึ่งจะแตกต่างจากการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ไทยในอดีตที่จัดแสดงเพื่อความบันเทิงเชิงระดม หรือเพื่อตอบสนองความต้องการของกิจกรรมในสังคม โดยมีแนวทางการสร้างสรรค์จากงานวรรณกรรม ความเชื่อ หรือการดำเนินชีวิตตามวิถีในชุมชนนั้น ๆ (รัจนา พวงประยงค์, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2559) แนวคิด ทฤษฎี ในการเดินแบบนาฏยศิลป์ร่วมสมัย และนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ได้เข้ามาสู่ประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2530 (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 2561) เกิดงานนาฏยศิลป์ไทยในรูปแบบใหม่ เรียกกันว่า นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยขึ้น มีการทดลองทำการแสดงด้วยเทคนิคการเดินแบบนาฏยศิลป์ร่วมสมัย และนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยเทคนิคการเดินที่หลากหลาย การนำเทคนิค และแนวคิดของการเดินแบบนาฏยศิลป์ร่วมสมัย นาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่มาใช้ เกิดเป็นความแปลกใหม่ แตกต่าง สร้างความน่าสนใจต่อชาวไทยเป็นอย่างมาก ถือเป็น การสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ไทยด้วยแนวคิดแบบตะวันตก ถึงแม้ว่าจะปรากฏการใช้เทคนิคและลีลาแบบนาฏยศิลป์ไทยบ้าง แต่ก็เป็น การนำเสนอความเป็นไทยในรูปแบบใหม่ นำความคิดเชิงปรัชญา แนวคิดสัญวิทยา และแนวทางในการสื่อสารการแสดงแตกต่างไปจากระบบนาฏยศิลป์ไทยที่เคยมีมา แนวคิดในการนำเสนอการแสดงแบบใหม่นี้ ถือเป็น การคลายกฎ ระเบียบ ที่มีมาในการแสดงนาฏยศิลป์ไทย ไม่ใช่การประยุกต์นำท่าทางแบบเก่ามาผสมกับลีลาของนาฏยศิลป์ประเภทอื่น แต่เป็นการสร้างลีลาขึ้นใหม่จากร่องรอยของลีลาเดิม และถ่ายทอดอารมณ์ภายในของนักเต้น เป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดแนวคิดไปสู่ผู้ชม (สุธีศักดิ์ ภักดีเทวา, สัมภาษณ์, 23 กันยายน 2559)

งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยถูกสร้างสรรค์และประดิษฐ์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน เพราะเป็นงานนาฏยศิลป์ที่ร่วมสมัยอยู่ตลอดเวลา ไม่มีกฎ แบบแผน ที่ตายตัว ทำให้นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย มีรูปแบบที่หลากหลายตามจินตนาการและมุมมองของศิลปินผู้ออกแบบ รวมไปถึงทักษะทางการแสดงของศิลปินที่ได้ศึกษามาจนตกผลึกถึงขั้นออกแบบลีลาด้วยตนเองได้ สภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในยุคสมัยที่ต่างกัน ก็เป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป ในการศึกษางานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยครั้งนี้จึงศึกษาเฉพาะงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่สร้างขึ้นด้วยเทคนิค รูปแบบ ของนาฏยศิลป์ร่วมสมัย และนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ผนวกกับแนวคิดหรือจารีตแบบนาฏยศิลป์ไทยเท่านั้น การศึกษา รวบรวม แนวคิดในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทยจึงเป็นประโยชน์อย่างมากในการสังเคราะห์ผลงานการแสดงที่เกิดขึ้นมาแล้วว่า มีแนวทางใดในการนำเสนอความเป็นไทยในรูปแบบที่แตกต่าง และแนวคิดของการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่ปรากฏนั้นมีที่มา หรือได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งใด

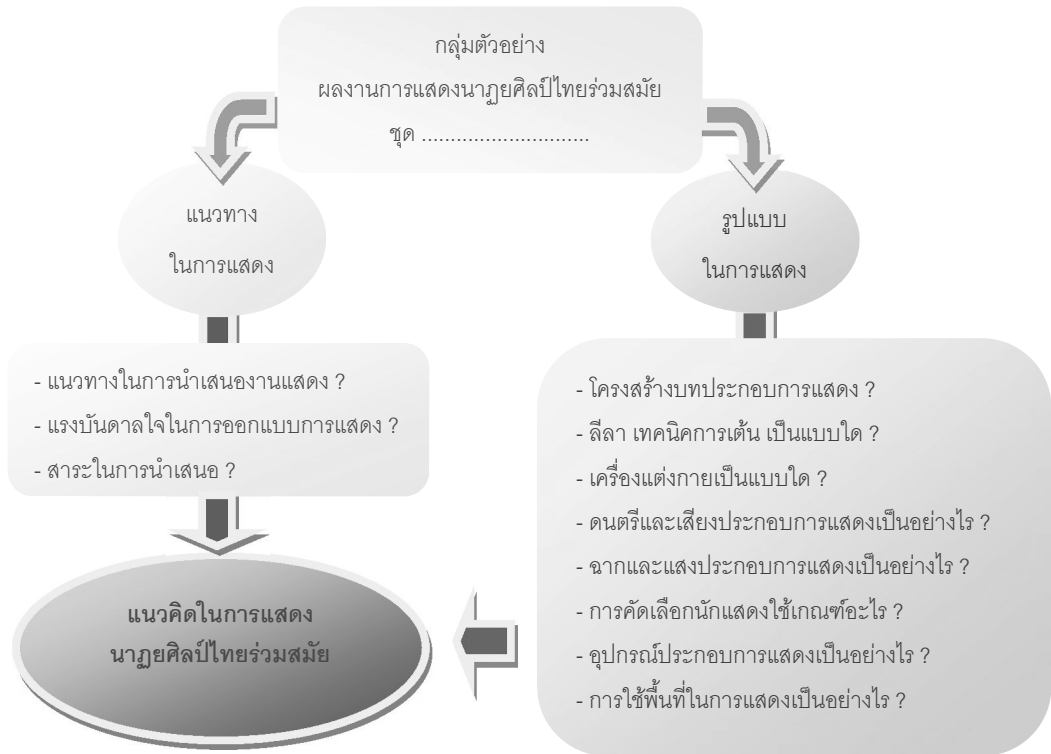
วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อค้นหาแนวคิดในการแสดงของงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ในปี พ.ศ. 2530 – 2560 เป็นแนวทางในการศึกษาถึงยุคทองของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวคิดในการแสดงของงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ในปี พ.ศ. 2530 – 2560 ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยตามขั้นตอนของเวียร์สมา (Wiersma) คือ การค้นพบปัญหา การทบทวนข้อมูล การรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล (ชาถุณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2548, หน้า 43) โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) เอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเดี่ยวและการสัมภาษณ์แบบกลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ 3) การเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ 4) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมจากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยที่ศึกษาทางนาฏศิลป์ เป็นผู้แสดง ผู้ชม และเป็นอาจารย์สอนนาฏศิลป์ในสถาบันการศึกษา 5) สื่อสารสนเทศผลงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมด เรียบเรียง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยทฤษฎีการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย ทฤษฎีการแสดงนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ ทฤษฎีการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ และหลักความงามแบบสุนทรียศาสตร์ สังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นเพื่อค้นหาคำตอบในงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และสรุปผลการวิจัยโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ผสมกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เผยแพร่เป็นบทความวิจัยในวารสารวิชาการที่ได้มาตรฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการกลั่นเอาสาระจากข้อมูลในรูปแบบการพรรณนาและตีความ บนพื้นฐานของควมมีเหตุผล โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผลงานการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่เกิดขึ้นใน ปี พ.ศ. 2530 – 2560 ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและพิจารณาด้วยเกณฑ์ในการพิจารณามาตรฐานศิลปินแห่งชาติของ วิชชุดา อรุณทิพย์ (สัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2560) ในบางประเด็น เช่น 1) มีความหลากหลาย 2) มีความเป็นผู้นำและเป็นผู้บุกเบิก 3) มีการสร้างสรรค์ 4) มีรสนิยม 5) เป็นสิ่งที่หายาก 6) มีจรรยาบรรณ 7) เป็นผลงานที่มาจากประสบการณ์ที่สั่งสมเป็นเวลานาน ประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการเลือกเฟ้นกลุ่มตัวอย่างของการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจะได้ตั้งคำถามเพื่อค้นหาข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการนำมาวิเคราะห์ เพื่อหาผลการวิจัยที่ต้องการทราบว่าแนวคิดของงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยเป็นอย่างไร มีที่มาอย่างไร มีแนวทาง รูปแบบ และองค์ประกอบทางการแสดงเป็นอย่างไร ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์จนได้คำตอบของงานวิจัยตามที่ระบุไว้ตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้ออกแบบแนวทางการค้นหาคำตอบของงานวิจัยกลุ่มตัวอย่าง ดังภาพที่ 1 มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการค้นหาแนวคิดในงานแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยจากกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานนาฏศิลป์ร่วมสมัย และงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่เกิดขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2530 – 2560 พบว่างานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยมีแนวคิดของการแสดงดังนี้

1. แนวคิดการสร้างสรรค้งานจากบทวรรณกรรมเดิมในรูปแบบใหม่ แนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์แบบนี้มักจะใช้แนวทาง หรือแนวความคิดจากโครงสร้างของวรรณกรรมเดิมที่เคยมีอยู่แล้วในบางส่วน ซึ่งในการสร้างสรรค้งานใหม่นั้นอาจจะตัดบางช่วงของการแสดงเดิมออกเพื่อให้กระชับขึ้น และจะเพิ่มเติมสิ่งใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามบริบททางสังคมในแต่ละยุคสมัยนั้น ๆ เช่น การนำวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ มานำเสนอในรูปแบบใหม่ ร้อยเรียงเนื้อหาใหม่บนเค้าโครงของวรรณกรรมแบบเดิม ในชื่อการแสดงชุด นารายณ์อวตาร ออกแบบโดย นราพงษ์ จรัสศรี เป็นต้น

2. แนวคิดในการนำวัฒนธรรมที่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ และก่อให้เกิดสิ่งใหม่จากวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่มีอยู่ เป็นการสร้างสรรค์ด้วยการอนุรักษ์วัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันดีงามอยู่เสมอไม่ว่าจะมีการนำเอาวัฒนธรรมของประเทศมาผสมผสานในรูปแบบใดก็เป็นความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์จารีตใดที่ต้องรักษาไว้ก็ยังคงไว้เช่นเดิม แต่จะตีความใหม่บนพื้นฐานของความเชื่อและจารีตเดิม เช่น การ

แสดงชุด อิเหนาจรกา ของ ภัทราวดีเธียเตอร์ ที่นำบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เรื่องอิเหนา มาปรับเปลี่ยนรูปแบบนำเสนอด้วยการนำศิลปวัฒนธรรมชาวและบาหลีมาผสมผสานกับเทคนิคการเล่นหนังตะลุงแบบไทย เป็นต้น

3. แนวคิดเชิงสัญลักษณ์ การสร้างสรรค์งานโดยใช้แนวความคิดเชิงสัญลักษณ์ในการแสดงสัญลักษณ์และการสร้างความหมาย (Semiology) คือการสร้างสัญลักษณ์ขึ้นเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้สึกจินตนาการของศิลปิน แม้ไม่ได้เป็นภาพโดยตรง แต่ก็เป็นการมองภาพโดยอ้อม คือผู้ออกแบบลีลา นักเต้นมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไรจะตั้งเป็นภาพจินตนาการเสียก่อน แล้วจึงแสดงออกตามที่ตั้งไว้ออกมาเป็นลีลา อาจจะมีทั้งความหมายตรง (Denotation) และความหมายแฝง (Connotation) ในงานแสดงขึ้นเดียวกัน เช่น ผลงานชุด กลับมาเถิดวันทอง ของ ประดิษฐ์ ปราสาททอง ที่นำลีลานาฏศิลป์เข้ามาผสมผสานกับการแสดงละครซัดดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ในการแสดงความหมายหลายอย่าง อาทิ ใช้หัวขอมมาในสิ่งที่ล่วงเกิน, มอบดอกบัวให้แม่ถือขึ้นสวรรค์เพื่อไปไหว้พระจุฬามณี และ นางวันทองใช้กิลีบดอกบัวทั้ง 8 กลีบวางเป็นวงรอบลูกชายก่อนลาจาก คล้ายกับจะบอกใบ้ให้ลูกยึดถือในมรรคแปด สามารถแยกแยะให้ได้ว่าสิ่งใดคือองจักรและสิ่งใดคือดอกบัว แม้จะมีรูปทรงเป็นวงกลมเหมือนกัน (กิตติกรณ์ นพอุดมพันธ์, 2554, หน้า 29)

4. แนวคิดการเต้นเฉพาะที่ (Site-Specific Dance Performance) เป็นแนวคิดจัดแสดงในสถานที่ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่โรงละคร อาทิ สวนสาธารณะ โรงแรม หลังคาอาคาร ให้กลายเป็นสถานที่สำหรับการแสดง นอกเหนือไปจากการแสดงในโรงละครแบบปกติ (นราพงษ์ จรัสศรี, 2559, หน้า 138) การออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยด้วยแนวคิดนี้เป็นการออกแบบการแสดงเพื่อตอบสนองต่อสถานที่เฉพาะ โดยศิลปินผู้ออกแบบท่าทาง ต้องใช้สถานที่นั้นหรือสภาวะแวดล้อมนั้นมาเป็นตัวกระตุ้นในการออกแบบการแสดง เช่น การแสดงพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งที่ 13 ชุดจิตวิญญาณแห่งบูรพา ของ นราพงษ์ จรัสศรี ที่เลือกใช้อุปกรณ์ลูกบอลลูกที่มีสีแตกต่างกันขนาดใหญ่ 4 ลูก เป็นตัวแทนของกลุ่มประเทศทั้ง 4 กลุ่ม ปล่อยลงมาตามอัฒจันทร์ที่นั่งของคนดูทั้ง 4 ด้าน เป็นการออกแบบการแสดงที่ให้ผู้ชมมีส่วนร่วมโดยใช้ความสามัคคีและความร่วมมือ ร่วมใจของผู้ชมที่ส่งต่อลูกบอลลงมายังสนามที่มีอุปกรณ์รูปนกสีขาขนาดใหญ่รอรับอยู่ ถือเป็นการออกแบบมาเฉพาะสถานที่ และเพื่อกิจกรรมการแสดงนี้

5. แนวคิดในการแสดงที่สะท้อนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในโลก การให้ความสำคัญกับเรื่องของความเท่าเทียมกันของมนุษย์ สิทธิสตรี และเรื่องเศรษฐกิจ เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย และนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ เพราะแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงมีความเป็นอิสระ ศิลปินสามารถบอกเล่าเรื่องราวในชีวิตของตน หรือสภาพสังคมแวดล้อมออกมาได้ด้วยลีลาการแสดง เช่น นาฏศิลป์ร่วมสมัยชุดปาร์ฟุม (Parfum) ถูกสร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ. 2532 ออกแบบการแสดงโดย นราพงษ์ จรัสศรี เป็นเรื่องราวของสิทธิสตรี ที่สร้างบทขึ้นมาใหม่ ไม่ได้อิงจากเนื้อหาเรื่องเดิม หรือเรื่องราวของผู้ใด เป็น

เรื่องราวในอดีตจากความทรงจำและเรื่องราวปัญหาสังคมไทยในขณะนั้นคือ กลุ่มโศกนาฏกรรมในประเทศไทยที่เกิดขึ้นจากผลของการพัฒนาเศรษฐกิจไทย (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2560)

6. แนวคิดการแสดงดั้งเดิมของอาเซียนผ่านมุมมองของศิลปะร่วมสมัย ในการแสดงนาฏศิลป์ของไทยมีการนำเอาวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ เข้ามาผสมผสานกับศิลปะการแสดงของไทยมาตั้งแต่โบราณ โดยเฉพาะวัฒนธรรมของชาติในภูมิภาคอาเซียน ในช่วงแรกจะเป็นการนำเอาเอกลักษณ์ของลีลาเครื่องแต่งกาย หรือดนตรี นำมาปรับประยุกต์เข้ากับวิธีการดำเนินเรื่องราวหรือวิธีการสร้างสรรค์ตามรูปแบบของนาฏศิลป์ไทย ศิลปวัฒนธรรมของชาติอาเซียน หรือประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น โครงการ “ASEAN Performing Arts Festival” ที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย ในปี พ.ศ. 2533 (มนูศักดิ์ เรืองเดช, 2558, หน้า 20) ถือเป็น การนำเสนอสถิติวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ ในประเทศแถบอาเซียนด้วยมุมมองของนาฏศิลป์ร่วมสมัย เป็นการจุดประกายให้ศิลปินร่วมสมัยได้แสดงทัศนคติของตนในรูปแบบที่แตกต่างจากเดิม ในส่วนของการแสดงจากประเทศไทยจัดการแสดงชุด “Contemporary Visuality of Thai Philosophy of Life” ออกแบบลีลาโดย นราพงษ์ จรัสศรี ที่นำเอาความเชื่อในศาสนาพุทธของประเทศไทยและเหล่าประเทศแถบอาเซียนเสนอผ่านดอแก้ว สัญลักษณ์ของปัญญา ความจริง และความสงบ ที่กำลังเสื่อมความสำคัญลงในชีวิตจิตใจของคนสมัยใหม่ทำให้ชีวิตรวดเร็วขึ้นมีเสรีมากขึ้น และอิสระมากขึ้น

7. แนวคิดการแสดงลีลานาฏศิลป์แบบธรรมชาติ การสร้างงานนาฏศิลป์ร่วมสมัยที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ไม่จำเป็นต้องเริ่มจากการเอาทำเป็นต้นเป็นต้นนำ เป็นการสร้างงานด้วยสิ่งที่มองเห็นกับอารมณ์และความรู้สึกศิลปิน นักเต้น มีความรู้สึกอย่างไรในการแสดงตอนนั้นหรือเรื่องราวนั้น ๆ ก็แสดงออกมาด้วยลีลาท่าทางแบบฉบับของตนเอง ไม่จำเป็นต้องใช้เทคนิคขั้นสูงในการแสดง ศิลปิน นักแสดงสามารถแสดงลีลาต่าง ๆ ในรูปแบบของตนเองได้อย่างอิสระ เช่น การแสดงมหานาฏกรรมพระมหาชนก ในปี พ.ศ. 2550 ออกแบบการแสดงโดย นราพงษ์ จรัสศรี (อักษรชาติ เสียงดัง, 2554, หน้า 16) ในองก์ที่ 2 ความเพียร ผู้รับบทพระมหาชนกต้องแสดงลีลาอยู่บนปลายมือของนักแสดงกลุ่มที่ยกตัวของพระมหาชนกขึ้นเหนือศีรษะเปรียบเสมือนกำลังลอยไปตามกระแสของน้ำทะเล ท่าทางธรรมชาตินี้ ผู้ออกแบบลีลาไม่ได้บังคับให้นักแสดงบทพระมหาชนกต้องใช้เทคนิคการเดินหรือการทรงตัวแบบนาฏศิลป์สกุลใด ๆ เพียงแต่ให้นักแสดงได้แสดงลีลาท่าทางไปตามธรรมชาติที่เกิดขึ้น ปลดปล่อยร่างกายไปตามอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง

8. แนวคิดการแสดงลีลาแบบการด้นสด (Improvisation) การด้นสด ถือเป็น การให้อิสระทางความคิดแก่นักแสดง ที่ศิลปินผู้ออกแบบการแสดงได้วางโครงสร้างไว้ เพื่อการแสดงดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน การด้นสดเป็นการนำเสนออารมณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้ความรู้สึกจากอารมณ์ของนักแสดงในขณะนั้น หรือความจริงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นบนเวทีแสดง (Real Situation) เป็นแรงกระตุ้นให้นักแสดงเกิดลีลาจากจินตนาการของตนเองตามสภาวะ หรือเรื่องราวของการแสดงนั้น เช่น นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยชุด นาคาของ คณะโกลดกฤษณ์ ที่ถ่ายทอดเรื่องราวความเชื่อจากตำนานบั้งไฟพญานาค ในการออกแบบลีลาใน

ช่วงหนึ่ง ธงชัย หาญณรงค์ ผู้ออกแบบลีลา ได้เปิดโอกาสให้นักแสดงได้ถ่ายทอคลีลาแบบต้นสดตามจินตนาการและความรู้สึกของตนเองตามบทบาทของพญานาค โดยไม่มีการบังคับหรือจำกัดว่ารูปแบบของลีลาจะเป็นแบบใด (ณัฐพร เพ็ชรเรือง, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2560)

9. แนวคิดการให้ความสำคัญและความใส่ใจกับชุมชน การมีส่วนร่วมในประชาคม และการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมแสดง เป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงการนำศิลปะการแสดงให้เข้าถึงประชาชนมากกว่าการนำศิลปะการแสดงเพื่อชนชั้นสูงดังเช่นในอดีต ดังนั้นในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยจึงปรากฏการนำนักแสดงจากประชาคมหรือชุมชนต่าง ๆ เข้ามาร่วมแสดงในบทบาทที่เหมาะสม เป็นการเปิดโอกาสทางสังคมให้บุคคลที่ไม่ได้ศึกษาทางการแสดงนาฏศิลป์โดยตรงให้มีโอกาสได้เข้าถึงงานศิลปะ และเป็นการปลูกฝังให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในสถานที่หรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อันเกิดขึ้นในชุมชนของตนผ่านงานนาฏศิลป์ เช่น การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวิถีทัศน์ เรื่องเงาะป่า ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2537 เนื่องในโอกาสเปิดสวนป่าวนาลัย (นภวรรณ นาควโร, 2554, หน้า 60) การแสดงนี้มีแนวคิดที่จะสร้างการแสดงที่สะท้อนให้เห็นคุณประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยและเป็นการตอบแทนพระคุณต่อผู้ทรงสถาปนา จึงนำทละครเรื่องเงาะป่า บทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มาสร้างในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย โดยคัดเลือกนักแสดงจากในสถาบัน อีกทั้งได้คัดเลือกสถานที่ถ่ายทำในมหาวิทยาลัย เป็นการประชาสัมพันธ์และให้ความสำคัญกับการนำป่ามาไว้กลางใจเมือง เป็นการใช้ประโยชน์จากการมีป่าท่ามกลางมหาวิทยาลัยสร้างความภาคภูมิใจและรักในสถาบันมากยิ่งขึ้น จึงเลือกใช้นักแสดงในสถาบันจากหลากหลายหน่วยงานแทนที่จะเลือกนักแสดงผู้มีความสามารถทางนาฏศิลป์

10. แนวคิดการออกแบบลีลานาฏศิลป์ในลักษณะที่เรียกว่า ไม่ระบุเพศ (Unisex) การให้ความสำคัญกับเรื่องของความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ในช่วงเวลาที่เกิดการตื่นนาฏศิลป์ร่วมสมัย และนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ เป็นช่วงระยะเวลาที่สังคมโลกต้องการหลุดพ้นจากสภาวะความกดขี่ข่มเหง ทั้งเรื่องการเหยียดสีผิว การแบ่งชนชั้น หรือแม้กระทั่งความเท่าเทียมทางเพศ ดังนั้นแนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์ที่บอกเรื่องราวของความเท่าเทียมกันทางเพศ การนำเสนอความอ่อนแอที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคลในสภาวะเพศที่แตกต่าง การสร้างสรรค์งานแสดงที่ไม่ระบุเพศหรือการจำกัดเพศสภาพจากภายนอกแนวคิดเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นเพิ่มความหลากหลายบนเวทีการแสดงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายข้ามเพศ การเลียนแบบเพศอื่น ๆ การขยายกิริยาลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกทางเพศวิถี ทั้งทำให้เหมือนจริงและให้แปลกสะดุดตาหรือเป็นเรื่องเสียดสีตลกขบขันบนเวทีเมื่อแรกเห็น โดยทั้งหมดนั้นมีเจตนาในการสร้างความโดดเด่นจากประเด็นเรื่องเพศทั้งสิ้น (สรวิทย์วงศ์ศรี, 2559, หน้า 52) การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยจากแนวคิดที่ไม่ระบุเพศ (Unisex) ในช่วงปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เช่น การแสดง

เรื่องนารายณ์อวตาร การแสดงชุดปาร์ฟุ่ม ของนราพงษ์ จรัสศรี การแสดงชุดอุบาย ของพิเชษฐ กลั่นชื่น การแสดงชุดสุริยุปราคา และ พจมาร โดย ภัทราวดีเธียเตอร์ และการแสดงชุดนางวันทอง โดยมานพ มีจำรัส

11. แนวคิดการสร้างสรรค์การแสดงที่อาศัยองค์ความรู้ที่หลากหลายมากกว่าองค์ความรู้เดียว การสร้างสรรค์การแสดงแบบร่วมสมัยในช่วงปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา นอกจากศิลปินจะมืองค์ความรู้ทางนาฏศิลป์สกุลใดสกุลหนึ่งแล้ว ศิลปินผู้สร้างงานยังมีความรู้ทางนาฏศิลป์สกุลอื่น ๆ เป็นสิ่งที่รับรองให้ผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยมีความแตกต่างและเฉพาะตนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งศิลปินบางคนยังมีความรู้ทางด้านศาสตร์อื่น อาทิ ศิลปะ ดนตรี เครื่องแต่งกาย สถาปัตยกรรม เป็นการส่งเสริมให้การออกแบบการแสดงเป็นไปด้วยความแปลกใหม่ด้วยมุมมองที่แตกต่างยิ่งขึ้น เช่น การออกแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยชุด นารายณ์อวตาร ของนราพงษ์ จรัสศรี นอกจากจะใช้ทักษะความรู้ทางการนาฏศิลป์และการแสดงแล้ว ผู้ออกแบบยังใช้ความรู้ทางเกษตรกรรมในการออกแบบท่าทางนาฏศิลป์แสดงถึงวิธีการปลูกต้นมะม่วงทั้ง 9 วิธี ที่ปรากฏในการแสดงองก์ที่ 9 พื้นฟูต้นมะม่วง

12. แนวคิดการสร้างสรรค์งานด้วยคุณธรรมและจริยธรรม การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยเป็นการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ที่ต้องประดิษฐ์ สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ตามจินตนาการ และพื้นฐานหรือโครงสร้างของนาฏศิลป์เดิมด้วยมุมมองและแนวคิดแบบใหม่ งานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจึงจะสร้างอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องทางสังคม มีจรรยาบรรณ ไม่กระทำการลอกเลียนผู้อื่น หรือนำผลงานของผู้อื่นมาแอบอ้างให้เป็นของตน อีกทั้งยังไม่สร้างสรรค์งานขึ้นมาใหม่ด้วยการลบหลู่หรือกระทำการที่ผิดจารีตแบบแผน หรือประเพณีที่มีมาแต่โบราณ การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์จึงมีการจดทะเบียนรับรองสิทธิบัตรหรือลิขสิทธิ์ทางปัญญาเพื่อแสดงความมีจรรยาบรรณของศิลปิน

การอภิปรายผล

จากการศึกษาเพื่อหาแนวคิดในการแสดงของงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ในปี พ.ศ. 2530 – 2560 ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่เกิดขึ้นจากแนวทางการต้นแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัยและนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่เท่านั้น ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่ามีแนวคิดในงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย จำนวน 12 แนวคิด ในขั้นต่อไปผู้วิจัยจะขออภิปรายผลการศึกษานั้นถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดในการสร้างสรรค์งานแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย ดังภาพที่ 2 มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2 ที่มาของแนวคิดที่ปรากฏในการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย ระหว่าง ปี พ.ศ.2530 -2560

จากภาพที่ 2 ที่มาของแนวคิดที่ปรากฏในการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย ระหว่าง ปี พ.ศ.2530 -2560 แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย แบ่งออกได้ 3 ปัจจัยคือ

1.แนวคิดและเทคนิคการเต้นนาฏยศิลป์ร่วมสมัย และนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ซึ่งแนวทางการเต้นแบบนี้เกิดขึ้นมาจากชาติตะวันตก เมื่อศิลปินชาวต่างชาติผู้มีทักษะการเต้นแบบตะวันตก และชาวไทยที่ได้ไปศึกษาต่อการเต้นแบบตะวันตกในต่างประเทศกลับมายังเมืองไทย เกิดการนำเอาทักษะการเต้นและแนวคิดเหล่านั้นกลับมาผสมผสานกับความเป็นไทยและนำเสนอในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป

แนวคิดและเทคนิคการเต้นแบบนาฏยศิลป์ร่วมสมัยที่ปรากฏในแนวคิดการสร้างสรรค์การแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยของไทย อาทิเช่น เทคนิคการเต้นแบบทัศนคติจิตวิญญาณแห่งความอิสระของอิสาดอรา ดันแคน (Isadora Duncan), เทคนิคการเต้นด้วยท่าอิริยาบถธรรมดาสามัญที่พบในประจำวัน ของพอล เทเลอร์ (Paul Taylor), แนวทางการแสดงออกถึงความรู้สึกทุกซทรมานมาจากภายในที่สะท้อนออกมาให้เห็นในการแสดง ของ มาธา เกรแฮม (Matha Graham), แนวคิดการแสดงอิสระจากกันและกัน คือ นาฏกรรม ดนตรี องค์กรประกอบต่าง ๆ นำมาแสดงในเวลาเดียวกันและสถานที่เดียวกันเท่านั้นโดยไม่มีกรยึดติดต่อกัน ของ เมอร์ซีย์ คันนิงแฮม (Merce Cunningham) และ แนวคิดการนำวัฒนธรรมที่หลากหลายของแต่ละชาติมาสร้างสรรค์การแสดง ของ รูธ เซนต์เดนิส (Ruth St. Denis) เป็นต้น

แนวคิดและเทคนิคการเต้นแบบนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย เช่น แนวคิดของอีวอน เรนเนอร์ (Yvonne Rainer) ที่มีความเชื่อว่าใครก็สามารถเต้นได้ ไม่ต้องใช้ท่าทางที่ต้องฝึกฝนมากนัก, แนวคิดการเต้นที่ไม่ยึดติดความเป็นทางการ หรือทฤษฎีความบังเอิญ ของ เดวิด กอร์ดอน (David Gordon) และลีลาแบบธรรมชาติท่าเต้นที่ธรรมดาสามัญแบบเรียบง่ายเข้าไปเข้ามา ของลอรา ดีน (Laura Dean) เป็นต้น

แนวคิดและเทคนิคการเต้นนาฏศิลป์ร่วมสมัย และนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ที่เข้ามาสู่ประเทศไทยนี้ ทำให้เกิดการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในมุมมองและมีรูปแบบที่หลากหลายขึ้น 'ไม่ยึดติดกับเทคนิคการแสดงลีลาแบบนาฏศิลป์ไทย หรือเนื้อหาในวรรณกรรมและยึดติดกับการใช้ลีลาท่าทางที่คิดสร้างสรรค์มาอย่างประณีตเพื่อตีความ และถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาท่าทางนาฏศิลป์ไปถึงผู้ชม

2. แนวคิดของปรัชญา เข้ามามีบทบาทในการสร้างแนวคิดในการนำเสนอการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยอย่างเห็นได้ชัดในช่วงปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ปรัชญาที่ปรากฏในงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย เช่น สุนทรียศาสตร์ คือ ปรัชญาที่ว่าด้วยความงาม สุนทรียภาพที่กำหนดจากธรรมชาติและผลงานศิลปะทุกสาขา (ก่าจร สุนทรพงษ์ศรี, 2559, หน้า 39) งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่นำแนวคิดของสุนทรียศาสตร์มาใช้จึงมุ่งเน้นความงามที่มีความหมายมากกว่าความสวย หรือลักษณะที่เห็นแล้วพึงพอใจ ความงามตามแนวคิดของสุนทรียศาสตร์มีหลายแนวทางขึ้นอยู่ กับ ธรรมเนียม ค่านิยม และการยอมรับ ความงามเป็นปรากฏการณ์ที่มีกฎเกณฑ์ไม่แน่นอน แต่ผู้สร้างและผู้ชมต้องเกิดความซาบซึ้งกับความงามในศิลปะนั้น เช่น เกิดความพึงพอใจ ความสนุกสนาน ความสบาย ความสมเพชเวทนา ความรู้สึกเศร้า ความรู้สึกเกลียดชัง ทำให้ผลงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่นำปรัชญาแนวสุนทรียศาสตร์มาใช้นั้นมีความหลากหลายและมีรูปแบบที่แตกต่างกันเป็นอย่างมากตามมุมมองในความงามของศิลปินแต่ละคน อีกประเด็นที่สำคัญของแนวคิดสุนทรียศาสตร์ต่อแนวทางในการสร้างงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย จะเกิดคำถามที่ศิลปินผู้สร้างงานหาคำตอบให้ตนเองอยู่เสมอในช่วงระยะเวลาการสร้างสรรค์ผลงานว่า ทำไมงานแสดงจึงจะงาม สร้างงานขึ้นเพื่ออะไร มีความหมายอย่างไร ที่มาของความคิดคืออะไร อธิบายได้ด้วยทฤษฎีใด และมีวิธีคิดแบบนามธรรม

จริยศาสตร์ คือ การมุ่งเน้นหาสาระที่มุ่งเน้นความดีของมนุษย์ จริยศาสตร์คือ ความจริงและศีลธรรม หลักการของจริยศาสตร์เข้ามามีบทบาทต่อตัวศิลปินในการสร้างสรรค์งานในแนวทางนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย เพราะเป็นงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ ประยุกต์ ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสความนิยมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นจริยศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของจริยธรรม จรรยา และศีลธรรม จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยให้มีคุณภาพ งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่มีคุณค่าควรจะสร้างสรรค์อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม แสดงให้เห็นว่าผลงานทางการแสดงมีคุณค่าควรแก่การเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป และสามารถเผยแพร่ได้เพื่อเป็นแนวทางการสอนไปสู่ผู้ชม หากมีการสอดแทรกธรรมะ คติสอนใจ คุณธรรมจริยธรรมในการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในผลงานทุกครั้งเสมอ (รัชนี พวงประยงค์, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2559)

สัญลักษณ์ หรือ สัญลักษณ์ คือ การสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ประกอบด้วยที่เป็นตัวหมาย (Signifier) และตัวหมายถึง (Signified) สัญลักษณ์ถูกนำมาใช้ในงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยจากต้นเหตุแห่งความหลากหลายและมุมมองที่แตกต่างของศิลปิน ที่ต้องการจะนำเสนอผลงานนาฏศิลป์ในรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกันออกไป สิ่งต่างๆรอบตัวจึงถูกทำให้มีความหมายมากกว่าความหมายขั้นต้น และความหมาย

เชิงซ้อน การนำแนวคิดสัญวิทยาามานอกกับแนวคิดทางศิลปศาสตร์จึงเกิดขึ้นบ่อยครั้งในการสร้างสรรค์งานที่ต้องการแสดงความเป็นตัวตน และสร้างความแตกต่างในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย

ปรัชญาศิลปะ ประกอบไปด้วยหลักการหรือทฤษฎีที่มุ่งเน้นถึงข้อเท็จจริงของผลงานที่เกิดขึ้น เช่น วิธีสร้างจะมาเป็นรูปแบบใด ใช้เทคนิคใด จัดองค์ประกอบเป็นเช่นไร (ไพโรจน์ ชุมณี, 2559, หน้า 11) งานนาฏยศิลป์ถือเป็นงานศิลปะแขนงหนึ่ง การแบ่งยุคต่าง ๆ ของนาฏยศิลป์ทางชาติตะวันตกก็ใช้วิธีเดียวกับการแบ่งยุคทางศิลปะ มีแนวทางและช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ศิลปะมีอิทธิพลต่อการสร้างงานนาฏยศิลป์ไทยตั้งแต่ในอดีต แต่จะเป็นการเข้ามามีบทบาทในเรื่องของการสร้างแรงบันดาลใจ หรือการลอกเลียนแบบผลงานทางศิลปะให้แปรเปลี่ยนเป็นผลงานการแสดง แต่ในการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ศิลปินได้นำแนวคิดของปรัชญาศิลปะมาใช้ในการวางแนวทาง สร้างแนวคิดในการสร้างสรรค์งานได้สองส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ศิลปะธาตุ หรือ ปัจจัยที่เป็นมูลฐานของการสร้างงานศิลปะ ศิลปินที่สร้างงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยได้มีส่วนคำนึงถึงการใช้ศิลปะธาตุตามแนวทางของงานศิลปะ คือ ความกลมกลืน ความคงเส้นคงวา คุณภาพ การแสดงออก พลังดึงดูด การเน้น สไตส์ จังหวะลีลา เจตนา และการแปลความหมาย ซึ่งอาจจะปรากฏไม่ครบทุกปัจจัยแต่ก็ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน

ส่วนที่ 2 ทฤษฎีทางศิลปะ การสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ด้วยการนำทฤษฎีทางศิลปะเข้ามาเกี่ยวข้องนั้น เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในผลงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย เช่น ทฤษฎีทัศนศิลป์ ทฤษฎีรูปทรง ทฤษฎีการเลียนแบบ ทฤษฎีประสบการณ์ ทฤษฎีการเลือก ทฤษฎีการแสดงออก เป็นต้น

3. บริบททางสังคมและวัฒนธรรม มีส่วนสำคัญในการออกแบบแนวคิดสำหรับการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย นอกเหนือจากทักษะทางการแสดง แนวคิดและรูปแบบการเต้นของนาฏยศิลป์ร่วมสมัยนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ และแนวคิดทางวิชาปรัชญา เหตุการณ์ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศรวมไปถึงภายในโลกก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทิศทางของการสร้างงานนาฏยศิลป์ไปในแนวทางนั้น ๆ จากแนวคิด 12 แนวคิดที่ปรากฏในผลการศึกษา ผู้วิจัยได้พบปัจจัยอันเกิดจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรม คือ

ปัจจัยทางการเมือง และแนวทางการพัฒนาทางเศรษฐกิจของชาติ ในช่วงปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา นโยบายการบริหารประเทศของภาครัฐที่ทำให้แนวโน้มทางเศรษฐกิจไปในทิศทางใด ก็มีส่วนทำให้นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางนั้น เช่น แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแผนพัฒนาแห่งชาติ ฉบับที่ 9-11 ทำให้เกิดกระแสการสร้างสรรคงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยเพื่อสนับสนุนโครงการโอท็อป (OTOP) และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการนำเสนอความเป็นไทยในรูปแบบความร่วมมือที่เข้าถึงได้ง่ายจากหลายมุมมองของศิลปิน หรือช่วงที่ประเทศไทยพบวิกฤตทางการเมืองเปลี่ยนแปลงผู้นำและนโยบายในการพัฒนาประเทศ ส่งผลให้แนวทางในการนำเสนองานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยไปในทิศทางสะท้อนปัญหาการเมือง การปลุกจิตสำนึกในการรักชาติ การแสดงตัวตนในมุมที่แตกต่าง และการเรียกร้องสิทธิมนุษยชน

ปัจจัยทางการศึกษา ประชาชนไทยมีโอกาสทางการศึกษามากขึ้นทั้งในระดับภาคบังคับและในระดับอุดมศึกษา มีสาขาวิชาที่หลากหลายเปิดโอกาสทางการศึกษา ทำให้ศิลปินทางนาฏยศิลป์สามารถหาความรู้เพิ่มพูนทักษะในศาสตร์อื่นที่นอกเหนือจากนาฏยศิลป์ เช่น ทัศนศิลป์ สถาปัตยกรรม วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฯลฯ เป็นเหตุหนึ่งให้เกิดแนวคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่มีความแตกต่างจากการปรับประยุกต์องค์ความรู้ เช่น การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์การกีฬามาใช้ในการออกแบบงานนาฏยศิลป์เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้แสดง การนำความรู้ทางแพทยศาสตร์มาใช้ในการออกแบบงานนาฏยศิลป์เพื่อผู้บกพร่องทางร่างกาย หรือ การออกแบบงานนาฏยศิลป์ที่คำนึงถึงการออกแบบฉาก แสง สี เสียง เป็นต้น

ปัจจัยสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในโลก การนำเหตุการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในโลกมาเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์งานแสดง ในช่วงปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา เป็นช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ในโลก ทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นหลังจากสงครามโลก ปัญหาการเหยียดทางชนชาติ เพศ และความเหลื่อมล้ำทางสังคม อีกทั้งปัญหาทางสภาวะแวดล้อมโลกร้อน ก็เป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นแนวคิดในการแสดง เพราะการแสดงนาฏยศิลป์ร่วมสมัยคือการแสดงที่ตอบสนองความต้องการของศิลปิน การนำเสนอตัวตน ความคิด และมุมมองของศิลปินผ่านลีลา และเพื่อเป็นการเข้าถึงผู้ชมมากยิ่งขึ้น แนวคิดการแสดงนาฏยศิลป์ในลักษณะไม่ระบุเพศ (Unisex) แนวคิดการให้ความสำคัญและความใส่ใจกับชุมชน จึงเกิดขึ้นเพื่อสะท้อนสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในโลกตามช่วงเวลานั้น ๆ

บทสรุป

บทความวิจัยเรื่อง “แนวคิดในการแสดงของงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ในปี พ.ศ. 2530 – 2560” มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาแนวคิดในการแสดงของงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ในปี พ.ศ. 2530 – 2560 เป็นแนวทางในการศึกษาถึงยุคทองของนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษเอกสารทางวิชาการ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย การเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ รวมไปถึงประสบการณ์ตรงของผู้วิจัย นำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดเรียบเรียง วิเคราะห์เพื่อค้นหาคำตอบในงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยใช้หลักการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยขั้นตอนที่เริ่มจากการค้นพบปัญหา ทบทวนข้อมูล รวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสรุปผลด้วยการอธิบายประกอบเหตุผล หรือการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยในครั้งนี้สรุปได้ว่า งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในปี พ.ศ. 2530 – 2560 มีแนวคิดของการแสดงดังนี้ 1)แนวคิดการสร้างสรรคงานจากบทวรรณกรรมเดิมในรูปแบบใหม่ 2)แนวคิดในการนำวัฒนธรรมที่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ และก่อให้เกิดสิ่งใหม่จากวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่มีอยู่ 3)แนวคิดเชิงสัญลักษณ์ 4)แนวคิดการเด่นเฉพาะพื้นที่ 5)แนวคิดในการแสดงที่สะท้อนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในโลก 6)แนวคิดการแสดงดั้งเดิมของอาเซียนผ่านมุมมองของศิลปะร่วมสมัย 7)แนวคิดการแสดงลีลานาฏยศิลป์แบบธรรมชาติ 8)แนวคิดการแสดงลีลาแบบ

การต้นสด 9)แนวคิดการให้ความสำคัญและความใส่ใจกับชุมชน 10)แนวคิดการออกแบบลีลา นาฏศิลป์ในลักษณะที่เรียกว่า ไม่ระบุเพศ 11)แนวคิดการสร้างสรรคการแสดงที่อาศัยองค์ความรู้ที่หลากหลายมากกว่าองค์ความรู้เดียว 12)แนวคิดการสร้างสรรคงานด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

ลักษณะแนวคิดของการแสดงทั้ง 12 แนวคิดนี้ เมื่อนำมาอภิปรายผลทำให้พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออกแบบแนวคิดการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยมี 3 ปัจจัย ได้แก่ 1)แนวคิดและเทคนิคการเต้นนาฏศิลป์ร่วมสมัย และนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ 2)แนวคิดของปรัชญา 3)บริบททางสังคมและวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

แนวคิดในการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งในความหลากหลายของการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไทยแบบร่วมสมัย ถือเป็นแนวทางให้กับผู้ที่ต้องการจะศึกษาและสร้างสรรคงานในลักษณะนี้ สามารถยึดถือเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างในการสร้างสรรคงานแสดงในรูปแบบของตนเองต่อไป และควรนำแนวคิดเรื่องคุณธรรม และจริยธรรม ไปใช้ในการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย การสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยไร้ขอบเขตก็จริง แต่จะต้องสร้างสรรคบนพื้นฐานของการคิดอย่างมีระบบ มีทฤษฎีและการวางแผนอย่างรอบคอบ เพื่อจะได้เป็นงานศิลปะที่มีคุณค่า อีกหนึ่งประการที่สำคัญคือ การยึดถือในคุณธรรม จริยธรรม การอ้างอิงและการให้เกียรติศิลปินต้นแบบ เป็นสิ่งที่ยังสำคัญยิ่งในการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไปสำหรับผู้สนใจศึกษากระบวนการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย หรือเป็นผู้สร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย นอกจากจะศึกษาและวิเคราะห์ถึงแนวคิดในการแสดง ส่วนสำคัญที่ควรจะศึกษาต่อไป คือการออกแบบลีลาและองค์ประกอบการแสดง อีกทั้งการศึกษาถึงผลกระทบจากงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่มีต่อการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไทยแบบดั้งเดิม หรืองานนาฏศิลป์ไทยพื้นบ้าน เพื่อเป็นแนวทางหรือข้อคิดในการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ในรูปแบบที่แตกต่างกัน

บรรณานุกรม

- กำจร สุนทรพงษ์ศรี. (2559). *สุนทรียศาสตร์ : หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปะวิจารณ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติกรณ์ นพอุดมพันธ์. (2554). *การสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยจากสัญญาะดอกบัวในพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญณรงค์ พรุ่งใจจน์. (2548). *การวิจัยทางศิลปะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชาย โพธิ์สิตา. (2562). **ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ณัฐพร เพ็ชรเรือง. อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. (22 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.
- นภาพรรณ นาคอุไร. (2554). **นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวิถีทัศน์ เรื่องเงาะป่า**. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราพงษ์ จรัสศรี. (2559). **ประวัตินาฏยศิลป์ตะวันตก** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราพงษ์ จรัสศรี. ศาสตราจารย์. ดร. (6 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- นราพงษ์ จรัสศรี. ศาสตราจารย์. ดร. (2 กุมภาพันธ์ 2561). สัมภาษณ์.
- ไพโรจน์ ชมูณี. (2559). **สุนทรียศาสตร์ ตะวันตก : Western Aesthetics**. กรุงเทพฯ: แพลน พรินต์ติ้ง.
- มนูศักดิ์ เรืองเดช. (2558). **แนวคิดในการสร้างงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ที่สะท้อนถึงบริบทของสังคมไทยผ่านการแสดง ชุด "CONTEMPORARY VISUALITY OF THAI PHILOSOPHY OF LIFE"**. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รจนา พวงประยงค์. ศิลปินแห่งชาติ. (10 กรกฎาคม 2559). สัมภาษณ์.
- วิษุตา อูชาติติย์. นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางงานวิจัยและประวัติศาสตร์. ดร. (16 สิงหาคม 2560). สัมภาษณ์.
- สรร ถวัลย์วงศ์ศรี. (2559). **การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ร่วมสมัยจากแนวคิดความหลากหลายทางเพศ**. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริธร ศรีชลาคม. (2543). **นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย : การสร้างสรรค์โดยผสมผสานนาฏยศิลป์ไทยกับนาฏยศิลป์สกุลอื่น ๆ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2510 – 2542**. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธีศักดิ์ ภัคดีเทวา. ศิลปิน นักออกแบบทำเต็น. (23 กันยายน 2559). สัมภาษณ์.
- อัษฎาวดี เสียงดัง. (2554). **เอกลักษณ์ไทยในการแสดงวิถีตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์**. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Jonas, Gerald. (1998). *Dancing : The Pleasure, Power, and Art of Movement*. New York: ABRAMS.